

Univerzita Palackého
v Olomouci

Univerzita Palackého
v Olomouci

Zjištění skutečností relevantních pro určení nejlepšího zájmu dítěte a jejich hodnocení v civilním soudním řízení

JUDr. Renáta Šínová, Ph.D.

JUDr. Lenka Westphalová, Ph.D.

Univerzita Palackého
v Olomouci

I. Úvodem

Rodinný život rodiny

- právo na rodinný život lze charakterizovat jako *právo vytvořit a udržovat vztahy* k osobám příbuzným.
- Tam, kde rodinné společenství existuje, má být všem jeho členům poskytnuta *ochrana* (ESLP ve věci *Pini a ostatní proti Rumunsku* ze dne 22. 6. 2004 sp. zn. 78028/01 a 78030/01).

Pozitivní povinnost státu

- *Marckx v. Belgie*, ze dne 13. 6. 1979 sp. zn. 6833/74
- „*právo na respektování rodinného života nepožaduje po státu toliko nezdržovat se zásahů do rodiny, ale kromě těchto negativních závazků mohou být v účinném respektu rodinného života inherentně obsaženy i pozitivní závazky*“
- Pokud však třetí osoby či samy dotřené osoby ohrožují či zasahují do lidského práva (na rodinný život) – má stát aktivní povinnost právo chránit (poskytnout tzv. **efektivní pomoc**) – nejen respektovat, ale také **zajistit účinnou pomoc**

Efektivní prostředky

- „Cílem Úmluvy je chránit *nikoli práva teoretická či iluzorní, nýbrž konkrétní a účinná*.“ practical and effective, not theoretical and illusory“, Godwin v. the United Kingdom, 11. 7. 2002, stížnost č. 28957/95, § 74
- *Opatření rozumná a přiměřená k zajištění práv.*

Efektivita

- Jde o vyjádření souhrnné účinnosti lidské činnosti
- Poměr vstupů a výstupů systému, nejprve je třeba určit cíl, kterého má být dosaženo
- Efektivní systém má malé ztráty
- Účinnost (efficiency) – děláme věci správně? Co máme dělat lépe?
- Efektivita (účelnost, effectiveness) – děláme správné věci? Máme něco dělat jinak?

Rodičovství – ústavní základ

- Rodičovství, rodina a péče rodičů o dítě jsou Ústavou i zákonem chráněné hodnoty čl. 32 LZPS, § 3 odst. 2 písm. b) OZ
- Model péče rodičů o dítě je postaven na předpokladu, že rodiče nejlépe znají zájmy svého dítěte, dokážou je naplňovat a chránit; Úmluva o právech dítěte v čl. 18 - rodiče mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte.

Rodičovská odpovědnost

- Přirozené právo rodičů pečovat o dítě, stát toto právo nepropůjčuje, ale uznává
- Dvě zásadní složky – **ochrana dítěte** na straně jedné a **realizace rodičovství** na straně druhé
- Důraz na řádné chování rodiče při zdůraznění nejlepšího zájmu dítěte
- Jde o rozhodování, zda a jaká rozhodnutí v zájmu dětí učinit, jak zapojit dítě a jak ta rozhodnutí odůvodnit

Univerzita Palackého
v Olomouci

II. Nejlepší zájem dítěte

Assesment and determination

Cíl? Prostředky?

- Nejlepší zájem dítěte je hlavním principem, nikoli rovná péče obou rodičů
- Pokud v relaci stojí dostatečné zjištění skutkového stavu, soud objasní, na základě jakých důkazů a úvah byl veden k rozhodnutí
- Dostatečné a srozumitelné odůvodnění

2 fáze (Obecný komentář, viz níže)

1. *Assesment* (hodnocení, Hoffschneidrová označuje jako posuzování) – spočívá ve zhodnocení a vyvážení těch prvků (skutečností), které jsou nezbytné k přijetí rozhodnutí v tom daném konkrétním případě pro konkrétní dítě nebo konkrétní skupinu dětí. Provádí jej ten, kdo rozhoduje a jeho „tým“, který může být i multidisciplinární a předpokládá participaci (zapojení) dítěte.
2. *Determination* (určení nejlepšího zájmu dítěte, BID) – označuje formální postupy se striktními procesními zárukami, jejichž prostřednictvím má být určen zájem dítěte na základě provedené první fáze, tj. jeho hodnocení.

Určení jednotlivých kritérií, pomůcek?

Existují kritéria, jež jsou obecně platná pro určení zájmu dítěte?

V rámci dostupných dokumentů je možné nalézt zpracování určitých vodítek determinujících to, co má být sledováno.

- *General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1) (Part V: Implementation: assessing and determining the child's best interest)*

<http://www.refworld.org/docid/51a84b5e4.html>

Obecný komentář

First, ***within the specific factual context of the case***, find out what are the relevant elements in a best-interests assessment, give them concrete content, and assign a weight to each in relation to one another;

Současně však sám obecný komentář uvádí, že

The Committee considers it useful to draw up a non-exhaustive and non-hierarchical list of elements that could be included in a best-interests assessment by any decision-maker having to determine a child's best interests.

Takový seznam podle Komentáře slouží soudům jako pomůcka, návod, a je prakticky užitečný.....

Praktičnost návodů

– Stejný názor se objevuje i v dalších dokumentech

Směrnice UHCR pro určování nejlepšího zájmu dítěte, viz http://www.nuv.cz/uploads/Amail/1608/Nejlepsi_zajem_ditete_vyhodnocovani.pdf

Článek 5 slovenského zákona o rodině.....

Internetové stránkyapod.

Obecný komentář (převzato z Hoffschneiderové)

A) Názor dítěte

B) Identita dítěte

C) Zachování rodinného prostředí a navázaných vztahů

D) Péče, ochrana a bezpečí dítěte

E) Zvláštní zranitelnost dítěte

F) Právo dítěte na zdraví

G) Právo dítěte na vzdělání

Slovenský zákon o rodine

Čl. 5 slovenského ZOR

Záujem maloletého dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä

- a) úroveň starostlivosti o dieťa,*
- b) bezpečie dieťaťa, ako aj bezpečie a stabilita prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava,*
- c) ochrana dôstojnosti, ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa,*
- d) okolnosti, ktoré súvisia so zdravotným stavom dieťaťa alebo so zdravotným postihnutím dieťaťa,*
- e) ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do jeho dôstojnosti a ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do duševnej, telesnej a citovej integrity osoby, ktorá je dieťaťu blízkou osobou,*
- f) podmienky na zachovanie identity dieťaťa a na rozvoj schopností a vlôh dieťaťa,*
- g) názor dieťaťa a jeho možné vystavenie konfliktu lojality a následnému pocitu viny,*
- h) podmienky na vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb s obidvomi rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami,*
- i) využitie možných prostriedkov na zachovanie rodinného prostredia dieťaťa, ak sa zvažuje zásah do rodičovských práv a povinností.*

Univerzita Palackého
v Olomouci

Směrnice UHCR

- V rámci přílohy 9, Faktory určující nejlepší zájem dítěte
- Dotazník, který je přímo přílohou
- Směrnice.

Příloha 9 FAKTORY URČUJÍCÍ „NEJLEPŠÍ ZÁJEM“ DÍTĚTE

DOTAZNÍK

Veškeré níže uvedené faktory jsou důležité pro určení, která z dostupných alternativ je v nejlepším zájmu dítěte, včetně stanovení potřebných následných opatření. Váha každého faktoru se u jednotlivých dětí samozřejmě liší. Rady ohledně obtížného hledání rovnováhy mezi všemi těmito faktory jsou obsaženy v kapitole 3 této Směrnice.

□ NÁZORY DÍTĚTE

- ✓ Přání a poty dítěte. Dczvědět jste se o nich přímo od dítěte?
- ✓ Váha, jakou je třeba jim přiznat s chledem na věk a vyspělost d'těte.
- ✓ Schopnost dítěte chápa: a posuzovat d'lsledky různých alternativ řešení.

□ BEZPEČNÉ PROSTŘEDÍ

- ✓ Bezpečnost je za běžných okolností hlavní prioritou. Vystavení nebo možné vystavení vážné, jímě obvykle převáží nad ostatními faktory. Zvažte:
 - bezpečnost v příslušné zeměpisné oblasti / domácnosti,
 - dostupnost život zachraňující lékařské péča v případě rarnocných d'ací,
 - již způsobenou újmu (četnost, typ, tendence),
 - možnosti monitorování,
 - zda přetrvávají příčiny již způsobené újmy.

□ RODINNÉ A ÚZKÉ VZTAHY

a) Obecné faktory:

- ✓ Kvalita a délka trvání vztahu a míra připoutanosti dítěte k:
 - sourozencům,
 - dalším rodinným příslušníkům,
 - dalším dospělým nebo dětem v rámci jeho kulturní komunity,
 - potenciálním pečovateli.
- ✓ Potenciální vliv odloučení od rodiny nebo změny pečovatele na dítě
- ✓ Schopnost současných a potenciálních pečovatelů pečovat o dítě.
- ✓ Názy oseb, jaž jsou dítěti blízké (v případě potřeby).

b) Faktory související s trvalým řešením pro děti bez doprovodu a odloučené děti:

- ✓ Možnost sloučení rodiny (obvykle pokládá za nejlepší zájem dítěte). Zvažte, zda:
 - bylo zahájeno vyhledávání členů rodiny a jaké nese výsledky.
 - byly podniknuty kroky pro oimé kontaktování rodčů rodiny,
 - byl ověřen vztah rodiny k dítěti.
 - dítě a rodinný příslušník jsou ochotni žít pohromadě; pokud tomu tak není, uveďte d'ůvody.

c) Faktory související s dočasnou péčí:

- ✓ Zachování rodinných a sourozeneckých vztahů.
- ✓ Vyhledky na péči v rodinném prostředí.

Webové stránky <https://legaldictionary.net/best-interests-of-the-child/>

- The wishes of the child (this is only considered if the child is a certain age. They must be able to make an informed decision and understand the situation.)
- The mental health of both parents
- The physical health of both parents
- The home environment of both parents
- The interaction and relationships amongst the parents and other family members
- The school and the community in which the child will reside
- The age of the child
- The gender of the child
- Any evidence relating to drug, alcohol, or sexual abuse of either parent
- Use of force, intimidation, or emotional abuse by either parent

Other Factors Considered by the Court

- Stability and continuity of care are also important considerations for every child. To that end, the court considers additional factors including:
- Whether the child has special needs that one parent can meet better than the other
- Whether the child has been cared for primarily by one parent throughout his or her life
- Which parent the child has been residing with since the separation, and for how long
- Employment status of each parent, including schedule and number of hours worked
- Each parent's motive for seeking custody
- The ability and willingness of each parent to provide stability
- The ability of each parent to meet the educational and social needs of the child
- Whether either parent has ever been negligent in caring for any child

Návodné pomůcky

- Někteří soudci si vytvoří pomůcku, co vše zjišťovat, kterou v obecných intencích používají v každém případě, a dále pak zohledňují individuální okolnosti případu.
- Nelze zřejmě vytvořit obecně platný návod na to, co vše zjišťovat, ale výše uvedené dokumenty se překrývají.
- Je však možné vytvořit určité návodné pomůcky odpovídající určitým typovým situacím, obdobně jako dotazník u Směrnice UNHCR.

Výzva

- Přenést neviditelné, ale cítěné (emoce, představy) přenést do formulací, slov a argumentů (do konkrétní úpravy rodinného života rodiny)
- Vnitřní konzistence celého rozhodnutí, argumentů i použitých důkazních prostředků (např. odůvodnění nepoužití znaleckého dokazování)

BID

- postupy při zjišťování nejlepšího zájmu dítěte – zjištění relevantních okolností, které nám odpoví na námi kladené otázky
- BID jak je chápe obecný komentář

States must put in place formal processes, with strict procedural safeguards, designed to assess and determine the child's best interests for decisions affecting the child, including mechanisms for evaluating the results. States must develop transparent and objective processes for all decisions made by legislators, judges or administrative authorities, especially in areas which directly affect the child or children.

BID

- Obecný komentář do BID vsouvá instituty, které nejsou v rámci civilního práva chápány primárně jako otázky souvisící s dokazováním (např. i řádné zastoupení dítěte, řádné odůvodnění rozhodnutí, existence opravných prostředků apod.).

BID – konkrétní postupy zjišťování

- Za důkaz může sloužit vše, čím lze zjistit stav věci, nelze poskytnout konkrétní návod na to, jakými prostředky má být zjištěno co.
- Je možné pouze obecně určit určité typové příklady – např. zdravotní stav dítě zjišťují lékařskými zprávami, apod.
- V rámci péče soudu o nezletilé jsou typově využívány výsledky výslechů účastníků, výslechů svědků, zprávy a vyjádření FO a PO – zprávy lékařů, školských zařízení, ÚP, ČSSZ, FÚ, zaměstnavatelů rodičů dítěte, zpráva opatrovníka (včetně výsledku sociálního šetření), znalecké posudky.

BID konkrétní postupy zjišťování

- Šetření OSPOD?
- Efektivita a využití znaleckých posudků?
- Možnost využití jiných postupů při zjišťování názoru dítěte podle § 100 odst. 3 OSŘ, např. rozhovor s psychologem?

BID hodnocení

*In order to demonstrate that the right of the child to have his or her best interest assessed and taken as a primary consideration has been respected, any decision concerning the child or children must be motivated, justified and explained. The motivation should **state explicitly**:*

- all the factual circumstances regarding the child,*
- **what elements have been found relevant in the best-interests assessment,***
- the content of the elements in the individual case,*
- and how they have been weighted to determine the child's best interests.*
- Test proporcionality (Vhodnost, potřebnost, přiměřenost)

BID hodnocení

- České procesní právo není ovládáno zásadou legální teorie průvodní.
- Volné hodnocení důkazů umožňuje posoudit každý důkaz jednotlivě, i všechny důkazy ve vzájemných souvislostech.
- Znalecké posudky nejsou důkazem vyšší síly, je pouze problém s interpretací § 127 OSŘ a zpochybnění závěrů znalce, respektive pochybnost o správnosti jeho závěrů. Pouhé přejímání závěrů znaleckého posudku bez jejich kritického hodnocení není správným hodnocením nejlepšího zájmu dítěte.

Vize do budoucna

- Vytvoření alespoň základního manuálu určení základní faktorů určujících zájem dítěte, využití obecného komentáře jako základu, při současném zohlednění individuálních okolností případu.
- Dbát na důsledné odůvodnění hodnocení všech relevantních skutečností, včetně zdůvodnění použitého textu proporcionality.
- Hledání optimálních řešení při zjišťování skutkového stavu při zachování co největší citlivosti – posílení role opatrovníka dítěte.

Univerzita Palackého
v Olomouci

Děkujeme Vám za pozornost.